

Mrtvi kot

Kaj delati?

ALENKA PIRMAN

“Kulturni delavci! Odložite orodja in prenehajte z izdelovanjem, razširjanjem, prodajanjem, razstavljanjem in analiziranjem umetniških del!... Pozivamo vse galerije, muzeje, agencije, alternativne prostore, revije, gledališča, umetniške šole itn., naj prenehajo z delovanjem!”

Umetnik v krizi se lahko izmaže na več načinov. Najbolj neposredne in takojšnje rešitve obsegajo gojenje lenobe, umik v zasebnost, opustitev poklica ali samoukinitev. Ne le, da je implozija pri roki, celo pričakovana je. Seveda je deležna zgražanja in nerazumevanja, vendar je hkrati tudi družbeno sprejemljiva, saj utrjuje pomemben stereotip. Ta umetnosti odreka mobilizacijsko vlogo in jo ohranja v plemenitem, a neškodljivem slonokoščnem stolpu (čeprav se obenem pridušamo, da tja ne sodi, da vendar mora med ljudi). Da, kot umetnik seveda smete biti “človek s posebnostjo”, lahko se celo vdajate Ligi lepe lenobe, smete tudi proizvajati okruške, ki jih, če so vam okoliščine naklonjene ali pa dovolj dolgo živite, država zregulira in povzdigne z retrospektivo, (i)zbranimi deli in nagrado za življenjsko delo. Z izbrano obliko implempe umetnosti za namene okupatorjev”. Ampak taktično odmerjena kršitev ima lahko še večji učinek kot bojkot sam. Tak primer je zadnji koncert Akademskega pevskega zbora leta 1941 v unionski dvorani v Ljubljani s stopnjevanim rodoljubnim programom in skrivnim snemanjem (mikrofon v lestencu!). Ne glede na to, kaj vse lahko še ušpiči Karmina Šilec, verjetno res ostaja “najznamenitejši koncert kakšnega slovenskega pevskega zbora v vsej zgodovini”.

Je torej lahko še kaj hujšega od tega, da umetniku odtegnemo pravico do dela? Ali umetnik sploh lahko stavka? Zapoved kulturnega molka leta med vojno, na primer, je bila trd preizkus ločevanja med “čisto umetniško dejavnostjo” in “izrabljanjem umetnosti za namene okupatorjev”. Ampak taktično odmerjena kršitev ima lahko še večji učinek kot bojkot sam. Tak primer je zadnji koncert Akademskega pevskega zbora leta 1941 v unionski dvorani v Ljubljani s stopnjevanim rodoljubnim programom in skrivnim snemanjem (mikrofon v lestencu!). Ne glede na to, kaj vse lahko še ušpiči Karmina Šilec, verjetno res ostaja “najznamenitejši koncert kakšnega slovenskega pevskega zbora v vsej zgodovini”.

Poziv k štrajku je torej trenutek odločitve, ko vsak zase pretehta lojalnost, grožnje in obete. Tisti, ki so med vojno molčali, so po odlogu spet lahko poprijeli za delo, tisti, ki to niso (in so “reševali sveto in neizpodbitno pravico do ustvarjalnega dela”), vstajajo od mrtvih šele zadnji dve desetletji. Elite se mešajo in kmalu bomo pili špricer.

Tudi v neterminalnih zgodovinskih okoliščinah se vršijo revolucije in leta 1968 umetnost ponovno postane hvaležen vzvod: “Umetnost je fotelj, v katerem sedi Država in si ga meče na roko... Korenite družbene spremembe bomo dosegli le z ukinitvijo umetnosti,” je menil Alain Jouffroy. Država ne bo več mokro sanjala, nekdanji umetniki pa bodo “proizvajali revolucionarne ideje, forme in tehnike”. Le nekaj let kasneje postane jasno, da brez prisile ne bo šlo. “Sprevrženi umetnostni trg lahko umetniki sesujemo le s triletno abstinenco”, je trdil Gustav Metzger, in za najtrdovratnejše odvisnike predlagal ustanovitev taborišč, v katerih bi bilo vsako izdelovanje umetniških del strogo prepovedano.

V primeru, da bi do incidentov vseeno prihajalo, bi nastala dela v rednih presledkih uničevali kar na licu mesta. Je sploh potrebno dodati, da je bil Metzger edini udeleženec te mednarodne stavke? Domislica sicer ni zamrla, zanimivo pa je, da tri leta ostajajo osnovna merska enota za uspeh. Če bomo vzdržni vsaj tri leta, bo vse drugače: trg bo padel s tečajev, umetnost se bo pomešala z vsakdanom, kulturne mitologije bodo izničene... (Nekaj že bo na tem, saj tudi Država zaupa istemu intervalu in na tri leta preverja, če je bil samozaposlenec v kulturi dovolj prizadeven in zaslužen za narod, da sme še naprej uživati pravico do plačevanja prispevkov.)

Štrajki likovnih umetnikov so umetniški štrajki. Ne glede na upravičenost ekonomskih in političnih ciljev ter osupljivi lucidnosti navkljub, se dogajajo znotraj umetnostnega sistema. Njihovo izročilo prehaja iz roda v rod prek umetnostnih institucij. “Smo izčrpani, ampak poštени. Ne zmoremo predlagati novih vrednot, Art Strike je lahko le opis položaja, sveta z izčrpanimi vrednotami naše kulture,” je resignirana ugotovitev pobudnikov stavke iz leta 1988.

Tudi danes so družbena protislovja rodoviten humus za nova in nova umetniška dela s pridihom aktivistične zaskrbljenosti. V skrbi za jutri je usoda sodobne umetnosti postala celo kuratorska tema. In vendar ta prizadevanja (tako kot ta kolumna) ne sežejo onkraj kulturnih strani in razgovori o perečem družbenoekonomskem položaju sodobnih umetnikov ostajajo za zidovi galerij, kulturnih domov in pristojnega ministrstva. To je v zadnjem mandatu izkazalo slab posluh in kratkovidnost in le upamo lahko, da mu bo kmalu zmanjkalo še sape (“Minister vzemite si minuto, da se umirate od zadihanosti. Bomo počakali.”**). Ne želim si sicer nove Osvobodilne fronte, še manj sindikata, ki bi mobiliziral umetnike v stavko (za “višjo kupno moč”?), a še najmanj si želim tovrstnih umetniških projektov. Dokler se dogajamo le v resornem diznilendu, formo umetniškega dela pa uporabljamo za tavitološke “reportaže s terena”, se ne bo kaj dosti spremenilo.

Leta 1953 se je “samoukinila” Antifašistična fronta žensk, češ da je ženska v povojni, socialistični družbi enakopravna in prisotna že v sleherni pori družbenega delovanja. Ženske so “spoznale”, da ne potrebujejo več te zastarele zaščitniške organizacije, saj je njihov boj izbojevan. (V resnici pa so se iz politike vrnile za štedilnik.) Kje pa je mesto umetnosti? Šele ko ta ne bo več hrana za elito in bo dobrodošla v vsakem domu, na vsaki ulici in v vsaki štali (in ne le v avstrijskem Walkersdorfu ali slovenskem Hotiču pri Litiji), takrat bo praznik postal vsakdan. Popolnoma integrirani bomo pili špricer. “Mešanje umetnosti z denarjem je kot mešanje vina z vodo,” pravi Duchamp. Na zdravje!

* Art Strike 1990-93, Izd. Art Strike Committee, San Francisco, 1989

** Magnetogram nadaljevanja 37. seje Državnega zbora, 2. 4. 2008, http://www.dz-rs.si/

Tokrat jih je združila Brahmsova glasba

V nedeljo vrhunec sezone Komornega cikla v Mariboru

Jutri, 13. aprila, bo v Dvorani Union v Mariboru v okviru Komornega cikla peti abonmajski koncert, na katerem se bodo predstavili štirje svetovno priznani glasbeniki iz držav nekdanje Sovjetske zveze: violist **Viktor Tretjakov**, violist **Yuri Bashmet**, čelistka Natalia Gutman in pianist **Vassily Lobanov**. Večer bo v znamenju treh del Johanesa Brahmsa, ki jih je nemški skladatelj napisal za godala in klavir.

Iz Koncertne poslovalnice Narodnega doma so sporočili, da ljubezen do komorne glasbe ves čas združuje štiri velike talente iz držav nekdanje Sovjetske zveze. The Times je o Yuriju

Bashmetu zapisal, da je “brez dvoma eden najboljših živečih glasbenikov na svetu”, eminentni violist pa je mnoge danes vodilne skladatelje uspel prepričati, da razširijo repertoar za njegov instrument z glasbo današnjega časa. Mnoge je tudi navdahnili, da svoja dela ustvarijo samo za njega. Svetovno občinstvo ga pozna po dveh vlogah - vlogi dirigenta in vlogi solista. Glasbeno pot in mednarodno kariero Natalie Gutman je leta 1967 zaznamovala Prva nagrada Münchenskega tekmovanja ARD. Violončelistka, vnukinja poznane ruskega violinista, Anisima Berlina, ki je poleg Natalijine dolgoletne učiteljice, **Galine Kozolupove**, najbolj vplival na razvoj njenega glasbenega značaja, danes nastopa z mnogimi uveljavljenimi orkestri na vseh kontinentih sveta. Pianist Vassily Lobanov je tudi skladatelj, ki že od svo-

jih študentskih let na Konservatoriju Čajkovski, nastopa v solorecitalih in komornih zasedbah ter igra s poglavitnimi ruskimi orkestri. Od leta 1978, ko je dobil dovoljenje za nastope v tujini, se je z različnimi orkestri predstavil že povsod po svetu, najpogostejši pa so njegovi nastopi v Evropi. Poleg komorne glasbe ga navdihujeta tudi skladanje in poučevanje. Na umetniško osebnost v Sibiriji rojenega violinista, Viktorja Tretjakova, je najbolj vplival njegov učitelj iz Konservatorija v Moskvi, Jarij Jankelevič. Za začetek njegove mednarodne kariere in s tem nastope v najprestižnejših dvorinah in orkestrih, šteje zmaga na tekmovanju Čajkovski leta 1966. Štirje vrhunski umetniki nam bodo izvedli tri poznana dela za godala in klavir nemškega skladatelja Johanesa Brahmsa. **(kr)**

Violista Viktor Tretjakov in Yuri Bashmet, čelistka Natalia Gutman ter pianist Vassily Lobanov

Film kot "vrtiček" politike

Razprava o aktualnih vprašanjih in prihodnosti slovenskega filma v četrtek v ljubljanskem Cankarjevem domu

UROŠ SMASEK

“Vrtiček” za politike naj bi zmeraj bilo nacionalno filmsko področje! To je zgolj eno izmed številnih mnenj iz razprave Slovenski film, zaprt v Slovenijo ali odprt v svet?, ki jo je v okviru programa za izjemno obravnavanje kulture organizirala politična stranka Socialnih demokratov (SD) v četrtek popoldne v ljubljanskem Cankarjevem domu, ob sodelovanju predstavnikov filmske stroke, producentov, distributerjev in prikazovalcev filmov.

Ustvarjalci nacionalne kinematografije so izključeni iz njenega upravljanja, je opozoril **Igor Koršič**, predsednik Društva slovenskih filmskih ustvarjalcev (DSFU), ki ga je podpredsednica SD in nekdanja ministrica za kulturo **Andreja Rihter** uvodoma povabila, da je predstavil nekatere evropske primere kakovostne filmske politike, npr. tako rekoč vzor(č)no francosko, brez katere naj sploh ne bi bilo niti evropske kinematografije.

Domači filmski ustvarjalci po izkušnjah mednarodno priznane producentke Dunje Klemenc (oskarjevska Nikogaršnja zemlja...) imajo ugled v Evropi, medtem ko kinematografija niti ne več, tako da naj bi zdaj bili na izhodišču kot pred osmimi, devetimi leti. Po mnenju njenega kolega Igorja Pedička, ki je sicer imel občutek, kot da bi politika hotela nekako enačiti proizvodnjo filmov in vijakov, pa naj bi v primerjavi z Evropo imeli pri nas celo izjemni filmski potencial, vendar ne države, ki naj bi, po domače rečeno, “servisirala” to.

Precke kritično se je na vprašanje o umiku dnevne politike s filmskega področja odzval prekaljeni producent **Franci Zajc** (še zmerom aktualni, veleuspešni Petelinji zajtrk...), ki že sicer očita politiki filmsko “vrtičkarstvo”,

češ da je imel zelo slabe tovrstne izkušnje že z bivšo vladavino LDS in katastrofalne z aktualno SDS. Zdajšnje katastrofalno stanje pa je po mnenju filmskega ustvarjalca in predavatelja **Mirana Zupaniča** (Otroci s Petrička...) tudi rezultat tega, kar so zasejali že prejšnji politiki skupaj s predstavniki stroke.

Predstavniki prikazovalcev, **Sergej Racman** (Kolosej kinematografi) je nadalje opozoril na popolnoma nejasne kriterije, kaj je dober film. Je to število občinstva ali kaj drugega bolj v interesu države, ki sofinancira film (npr. o življenju Primoža Trubarja). Toda,

zmeraj naj bi bil konfliktni položaj, dokler bo kriterije določala politika in ne stroka (npr. DSFU). Razprava pa je ne nazadnje bila tudi o filmskem izobraževanju, ki naj bi bistveno bolj vplivalo na število kino občinstva kot pa novi filmski mediji (internet, mobilni telefoni...), na račun katerih so številni očitki za vedno manjši obisk kinov. Kot primer je bila omenjena Anglija kot država z največ kino občinstva po zaslugi urejenega temeljitega filmskega izobraževanja, začenši že v vrtcu in osnovni šoli. Za uresničitev takega izobraževanja pa naj bi bila potrebna samo politična volja.

VEČER

podeljuje bralcem

50

brezplačnih vstopnic za predstavo COSI FAN TUTTE

V četrtek, 24. aprila, ob 19. uri v SNG Maribor

vms!

V žrebu lahko sodelujete s kuponom ali tako, da pošljete SMS-sporočilo z vsebino VEČER COSI s svojim imenom, letnico rojstva in pošto številko na 29 29. Povratni SMS je brezplačen. (Primer: Vecer Cosi Cveto 1966 2000)

Da, želim sodelovati v nagradnem žrebanju za dve vstopnici za ogled predstave Cosi fan tutte v SNG Maribor.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Pošta: _____ Podpis: _____

Navedeni podatki so točni in s podpisom dovoljujem, da jih ČZP Večer, d.d., uporabi pri izvedbi nagradne igre.

Kupon vrnite do srede, 16. aprila, na dopisnici na naslov: ČZP VEČER, 2504 Maribor.

Imena izžrebancev bomo objavili v ponedeljek, 21. aprila, v Večeru. Izžrebanci boste vstopnice lahko prevzeli z osebnim dokumentom pri varnostniku Večera.

Če sodelujete v akciji tako, da pošljete SMS-sporočilo, boste postali član SMS-kluba (VMS). Pogoji sodelovanja so objavljeni na strani www.smscity.net/vecer. Člani VMS-ja sodelujete v večini nagradnih žrebanj in dobivate največ eno reklamno sporočilo na teden po največ 0,21 EUR. Sodelujete lahko preko operaterjev Mobitel, Simobil in Debitel. Cena poslanega SMS-a je po ceniku operaterja, povratni SMS je brezplačen. Iz VMS-ja se lahko kadarkoli odjavite tako, da pošljete SMS Vecer stop na 2929.